Multiprocesory se sdílenou pamětí: Koherence pamětí cache

AVS – Architektury výpočetních systémů

Týden 10, 2023/2024

Jirka Jaroš

Vysoké učení technické v Brně, Fakulta informačních technologií
Božetěchova 1/2, 612 66 Brno - Královo Pole
jarosjir@fit.vutbr.cz

Architektury se sdíleným adresovým prostorem

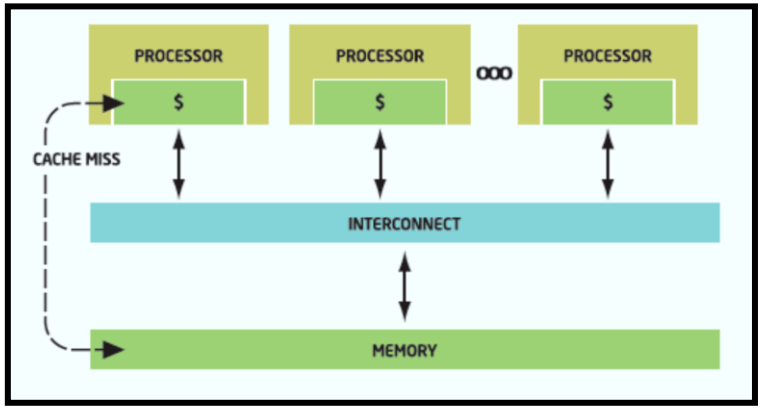

SAS – UMA (CMP)

- uniformní doba přístupu do hlavní paměti. Implementace:
  - výkonné sběrnice: souběžné přenosy
  - X-bar: paralelní přenosy

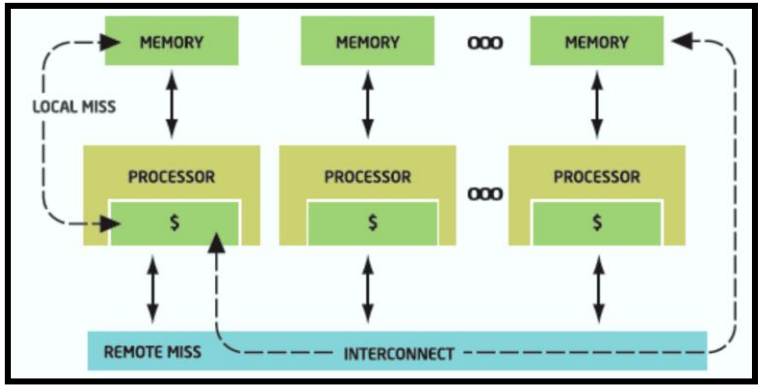

SAS – NUMA (DSM)

- neuniformní doba přístupu do hlavní paměti (např. lokální a vzdálený výpadek v cache).
  - Vzdálený přístup: automatické zaslání zprávy tam a zpět

Architektury se SAS: CMP (UMA) a DSM (NUMA)

1. Čipové multiprocesory CMP

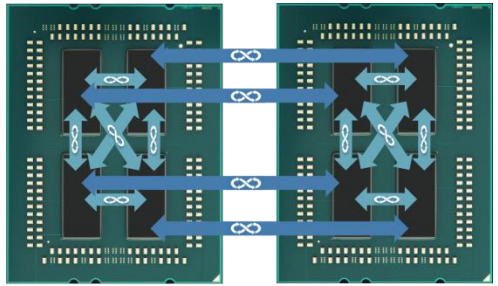
Source: AMD

- centrální sdílená paměť (UMA)
- s plným propojením (2–8 jader nebo procesorů)
- se sběrnicí (do 16 jader)
- s křížovým přepínačem (8 a 16 jader Sparc T2, T3)
- s kruhovým propojením (lepší než sběrnice, levnější než X-bar).
  8–16 jádrový CPU Sandy Bridge, Haswell (Intel)
- s propojovací sítí – dnešní procesory Skylake X (2D mřížka), EPYC (Infinity path)

2. Distribuovaná sdílená paměť DSM

- sdílená paměť fyzicky distribuovaná → NUMA
- propojovací síť, např. 2D-torus, tlustý strom, hyperkostka
- někdy oddělená adresová a datová síť
- rozšiřitelnost až do 2048 jader a 64 terabajtů (TB)

CMP a DSM s koherentními cache

- Jsou většinou **symetrické multiprocesory** (SMP), tj.
  - jsou složeny ze shodných CPU (jader), která
  - sdílí hlavní paměť (SAS), buď UMA nebo NUMA
  - jsou řízeny rovným způsobem jednou instancí OS.
- Jakmile do **sdílené paměti** může přistupovat více vláken, je nutné zajistit, aby na jedné adrese našla při čtení vždy stejná data, ať jsou data v kterékoliv úrovni cache nebo v hlavní paměti (tj. **koherentní** kopie).
- **Proto je kritická**
  - aktualizace (zápis) dat na jednu adresu 1 vláknem (správný postup je dán protokolem koherence cache)
  - aktualizace dat na různých adresách více vlákny (pořadí je určeno modelem paměťové konzistence).

Koherence pamětí cache (CC)

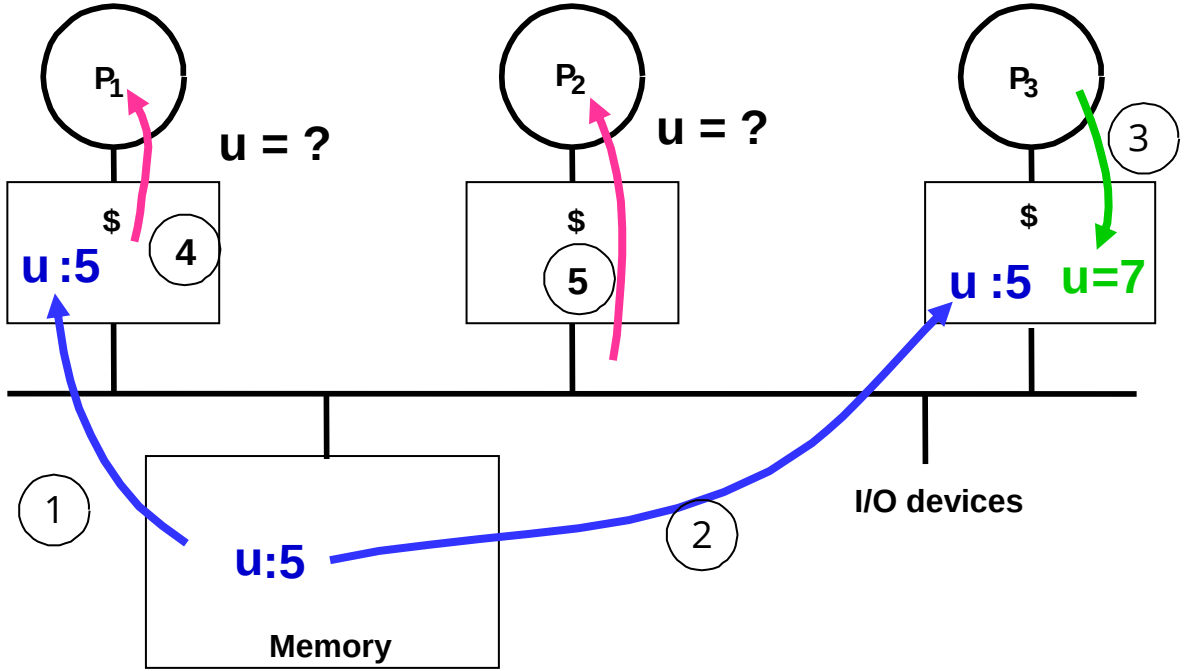

Koherence pamětí cache znamená, že pro danou adresu existuje jediná (koherentní) verze sdílených dat v jedné, několika nebo i ve všech pamětech cache. Na kopii v paměti nezáleží, ta může být zastaralá (neplatná).

Typy bloků dat paměti cache a sdílené paměti

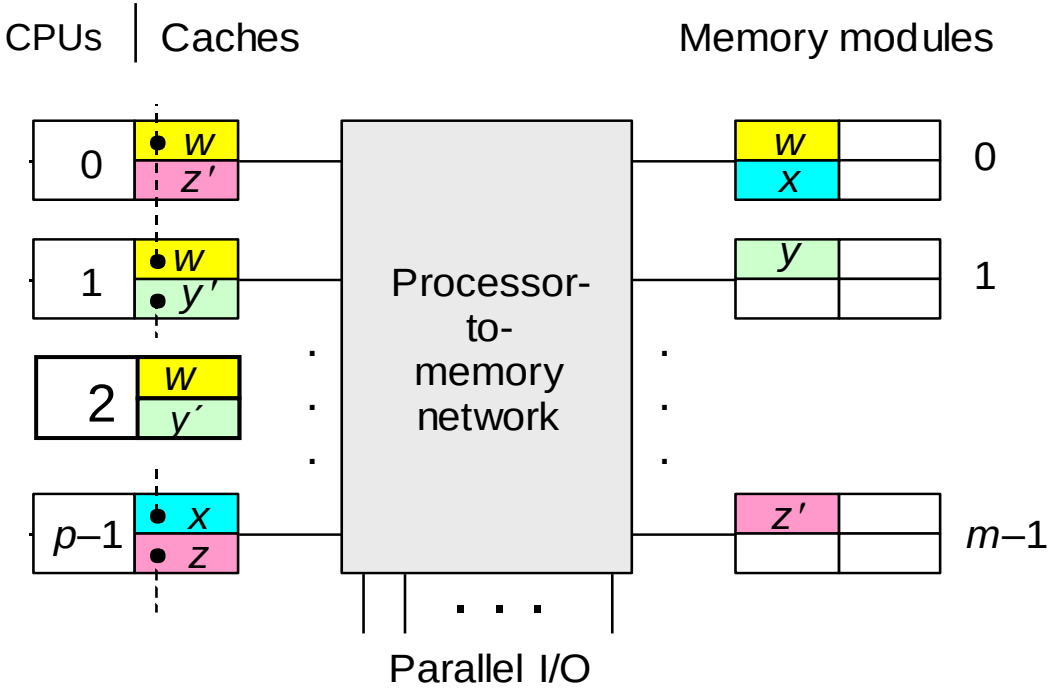

Možné stavy bloku v cache:

- čistý/špinavý
- jediný/sdílený
- platný/neplatný

Které kopie (s čárkou je nejnovější) se nesmí v cache vyskytovat?

x, w = čistá kopie, y´= špinavá, z = nekoherentní

Podmínky koherence

- **Sekvenční počítač**:
  - vidí vlastní čtení a zápisy v pořadí, jak je vydává
  - při čtení vidí poslední hodnotu zapsanou na danou adresu.
  - u paralelního počítače ale různé CPU nemusí vidět paměťové akce ve stejném pořadí.
- **U paralelního počítače** musíme zajistit
  - **šíření zápisů** – každý zápis se stane viditelný všem CPU (tj. jádrům všech procesorů)
  - **serializaci zápisů** – všechny CPU vidí zápisy na adresu ***x*** v témže pořadí (u sběrnice splněno triviálně).
- **Koherence** se týká jednoznačnosti zápisů na 1 adresu
- **Konzistence** se týká pořadí přístupů na různé adresy.

Protokoly koherence cache (Protokoly CC)

Při výpadku čtení nebo zápisu v místní cache vyšle jádro (vlákno) žádost s adresou bloku přes rozhraní do sdílené paměti (cache) vyšší úrovně.

Protokoly CC využívají:

- **Monitorování komunikace** (snooping, naslouchání).
  Stav bloku je připojen ke všem jeho kopiím v místních cache. Žádost s adresou bloku jde od žadatele **všem (broadcast)**, reagují a odpovídají jen ti, kterých se to týká.
- **Distribuované adresáře**
  Stavy bloku paměti v jednotlivých cache jsou uloženy ještě odděleně v některém z adresářů. Žádost jde od žadatele přes domovský adresář bloku **jen majitelům kopií**, jen ti také odpovídají.

Protokoly koherence

- Pro sběrnicové systémy jen monitorování komunikace.
- NUMA systémy používají většinou distribuované adresáře; pro případ naslouchání je adresová a datová síť oddělená.
- Mnoho implementačních záležitostí:
  - více úrovní cache (L1, L2, L3, …),
  - sdílená paměť (SM) na úrovni L2 nebo vyšší,
  - oddělené I-cache a D-cache,
  - velikost bloku (řádku) cache,
  - způsob aktualizace dat v hlavní paměti,
  - atd., atd.

CC protokol je *distribuovaný algoritmus implementovaný souborem kooperujících řadičů cache (CacheCtrl) – konečných automatů.*
CC Je popsán diagramem stavových přechodů bloků cache.

Protokoly CC podporované v HW

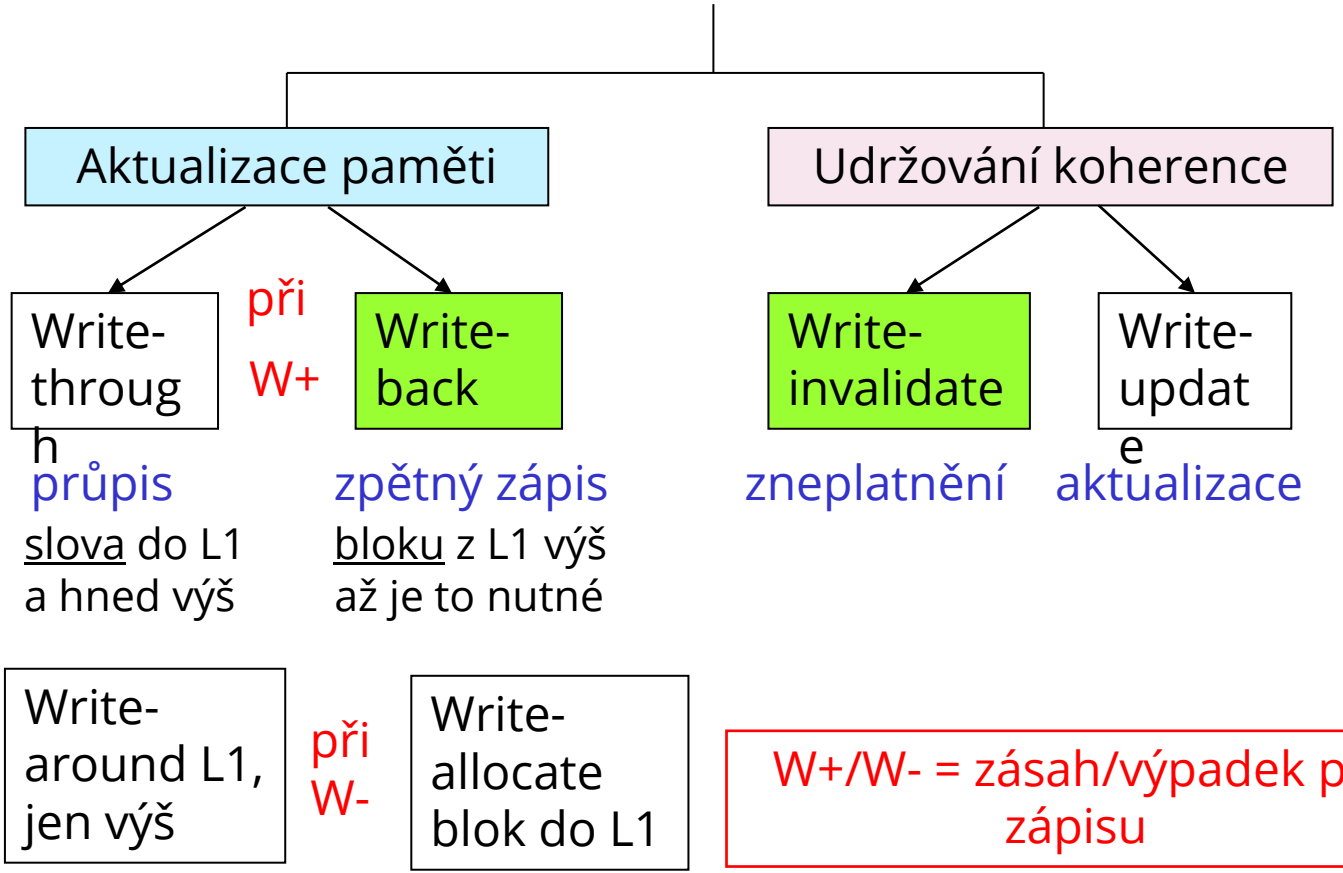

Řadič (Ctrl) paměti cache s nasloucháním

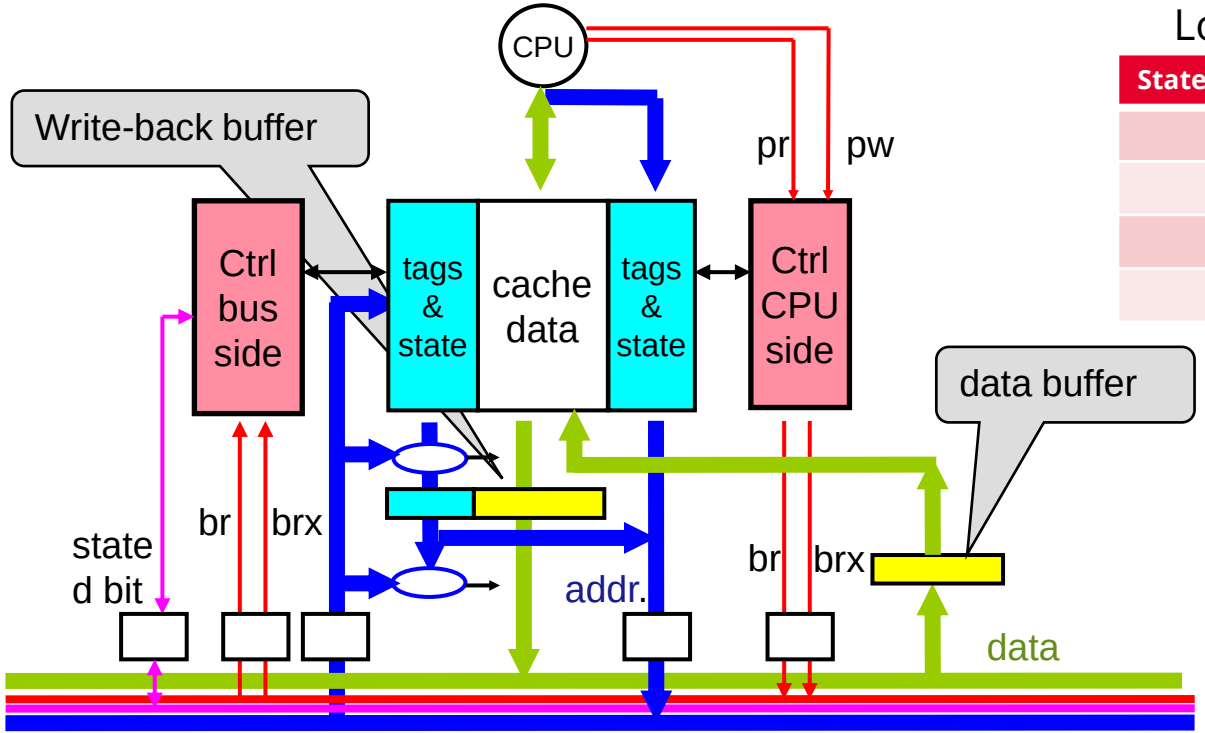

Local Cache

State	Tag	Data

Remote Cache

State	Tag	Data

comparator

buffer

- pr, pw = proc. read, write
- br, bw/brx = bus read, write/read exclusive

Protokoly CC podporované v praxi

Aktualizace paměti

Udržování koherence

$$\left\{\begin{array}{l}\textbf{write-through}\\ \textbf{write-back}\end{array}\right\} \times \left\{\begin{array}{l}\textbf{write-update}\\ \textbf{write-invalidate}\end{array}\right\}$$

- **write-through, write-invalidate:** 2 stavy
- **write-back, write-invalidate:**
  - MSI (3 stavy),
  - MESI (4 stavy) – Intel Pentium D
  - MOESI (5 stavů) – AMD Opteron
  - MESIF (5 stavů) – Intel Nehalem a vyšší
- **write-back, write update**: Dragon (4 stavy)

Dvoustavový CC protokol (Valid – Invalid) na sběrnici

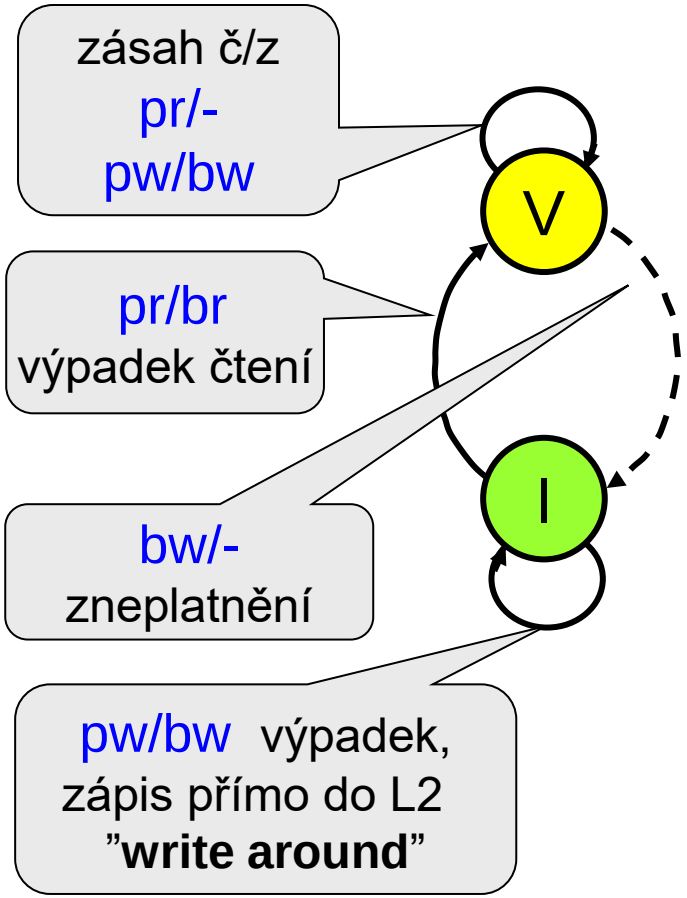

Aktualizace	Koherence
„write-through,	write-invalidate“
zapisuje slovo,	zneplatní blok

Legenda:
(vstup/výstup) řadiče cache
- pr, pw = proc. read, write
- br, bw = bus read, write
- blok v cache označen jedním bitem “in/valid”

použití: CC mezi privátními cache L1 a sdílenou L2 ve vícejádrových procesorech.
Nevýhoda: velké množství výpadků

Třístavový protokol MSI

Aby se nemusely opakované zápisy do bloku cache neustále propisovat výš do SM, je možné špinavou kopii v L1 cache označit dalším stavem M a nechat ji v L1 co nejdéle (dokud nebude blok vybrán k výměně za jiný blok).

Modifikovaný M:	**Sdílený S:**	**Neplatný I:**
jen 1 cache má platnou špinavou kopii, kopie ve sdílené paměti SM je zastaralá dirty bit = 1	1 nebo více pamětí cache má kopii shodnou se sdílenou pamětí SM (čistá kopie)	v této cache je pouze neplatná kopie (zastaralá)

Blok S lze jen číst. Před zápisem musí CPU změnit jeho stav na M a ostatní kopie S musí být zneplatněny;
CPU je pak jediný **vlastník bloku M**, má k němu exkluzivní přístup a **může** do něj **zapisovat**.

Protokol MSI – naslouchání sběrnice

- Stav bloku dat se může lišit v různých cache. Změny stavů bloků cache (2 bity valid a dirty) provádějí řadiče cache (CacheCtrl), které reagují na lokální nebo vzdálené výpadky/zásahy v cache.
- CC protokol je *distribuovaný algoritmus implementovaný souborem kooperujících řadičů cache (CacheCtrl) – konečných automatů.*
  Je popsán diagramem stavových přechodů bloků cache.
  Značení: (vstup/výstup) řadiče cache.
- **Dále předpokládáme**:
  1. pouze 1 úroveň cache L1 a sdílená paměť RAM;
  2. CC protokol: write-back, write-invalidate;
  3. atomickou sběrnici, tj. pouze 1 rozpracovanou transakci.

Fáze paměťové transakce na sběrnici

1. **Žádost o sběrnici, arbitráž, přidělení sběrnice.** Arbitr sběrnice vybere jednu ze žádostí a potvrdí ji.
2. **Žádost s adresou** bloku dá vybraný žadatel na sběrnici. Ostatní CPU naslouchají sběrnici, řadiče cache vyhodnocují situaci a reagují na ni změnou nebo hlášením stavu bloku, případně odesláním dat (majitel bloku **M**).
3. **CPU, která má dostat data**, má žádaný blok buď ve stavu **I** nebo blok není v cache přítomen vůbec. Pak musí vybrat blok pro výměnu (**victim** = oběť) a pokud je to blok **M**, musí provést jeho zpětný zápis (**write back, wb**) do sdílené paměti. Dokud CPU není připravena, nastaví wired-OR wait signál.
4. **Odesílatel hlásí signálem** dr (data reply / response) přítomnost dat na sběrnici. Příjemce dat jejich dodání nepotvrzuje, zapíše blok do cache s aktualizovaným stavem.

Výpadek při čtení (R-) sdílené kopie S nebo modifikované kopie M

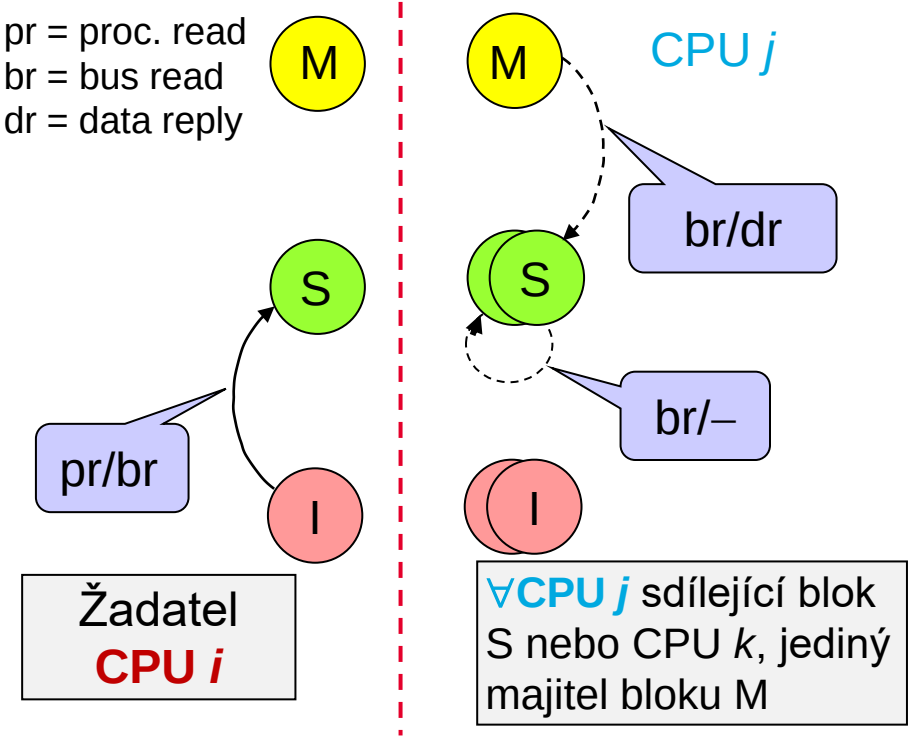

pr → CacheCtrl *i* → **R-** :

1. žádost o sběrnici;
2. když přidělena: br;
3. když *victim* dirty: wb;
4. když data přijata: I → S;

CacheCtrl *j*:

1. br: když stav = M: dr M;
2. M → S;
3. dirty bit → sběrnice

MemCtrl:

br: když dirty bit = 0: dr S;

Závěr: data dá na sběrnici paměť (S) nebo majitel (M). Pokud byl blok ve stavu (M), putují data i do paměti.

Výpadek při zápisu (W-) do sdílené S nebo modifikované kopie M

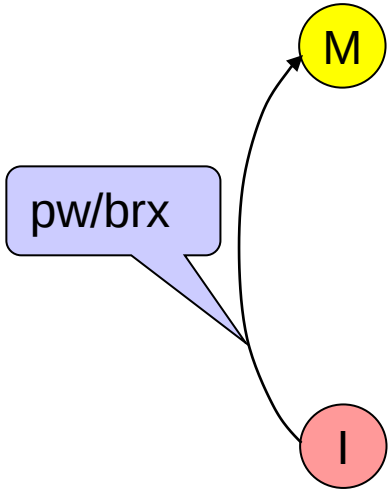

CPU *i*, žadatel

pw = procesor write

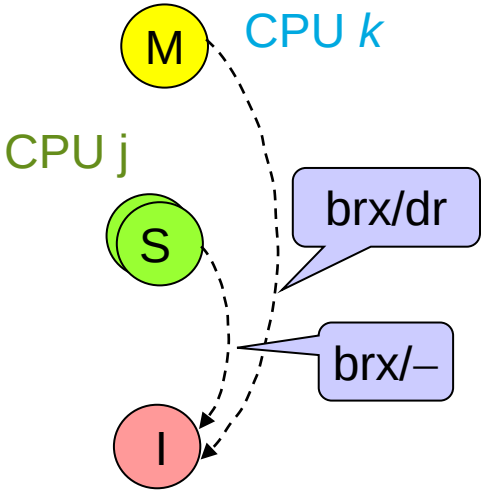

∀ **CPU *j*** sdílející blok S nebo **CPU *k***, jediný majitel bloku M

pw → CacheCtrl *i* → **W-** :
1. žádost o sběrnici;
2. když přidělena: brx (bus read exclusive) na sběrnici;
3. když victim dirty: wb;
4. když data přijata: I → M;

CacheCtrl *j*, *k*:
1. brx: když stav = M: dr M;
2. změna stavu S, nebo M → I;

MemCtrl:
brx: když dirty bit = 0:
dr S, S → I; kopie neplatná

Závěr: před zápisem se musí data zneplatnit u předchozího vlastníka (M) nebo všech vlastníků (S). Data dá na sběrnici paměť (S) nebo vlastník (M).

Zásah při zápisu (W+) do sdílené S nebo modifikované kopie M

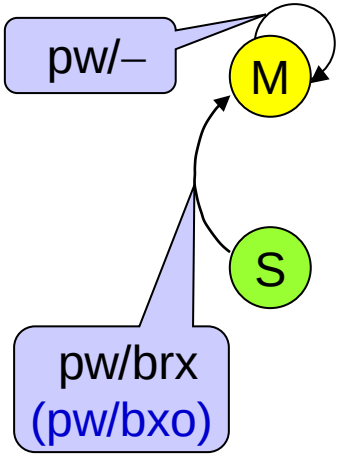

Žadatel **CPU *i***
chce zapsat
do bloku S/M

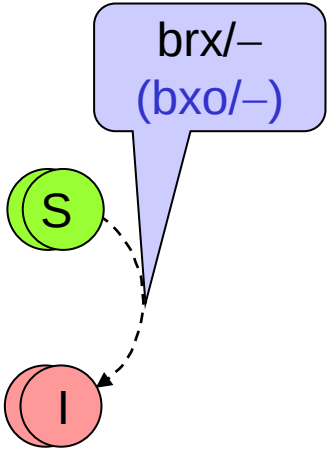

∀ **CPU *j***
sdílející blok S

pw → CacheCtrl *i* → W+:
1. když stav = M: **exit**;
2. žádost o sběrnici;
3. když přidělena: brx („bus read exclusive“);
4. stav S → M;

CacheCtrl *j*:
brx: stav S → I

MemCtrl:
brx: když dirty bit = 0: dr S;
(zbytečné, žadatel má kopii S.)
Alternativa:
bxo: „bus exclusive owner“ žádný přenos!

Závěr: před zápisem se musí data zneplatnit u všech vlastníků (S). Příkaz bxo místo brx vyžádá jen invalidaci bloku (S) u ostatních cache a blokuje načítání z paměti.

Celkový stavový diagram protokolu MSI

Tlusté přechody: žadatel, čárkované přechody: ostatní cache

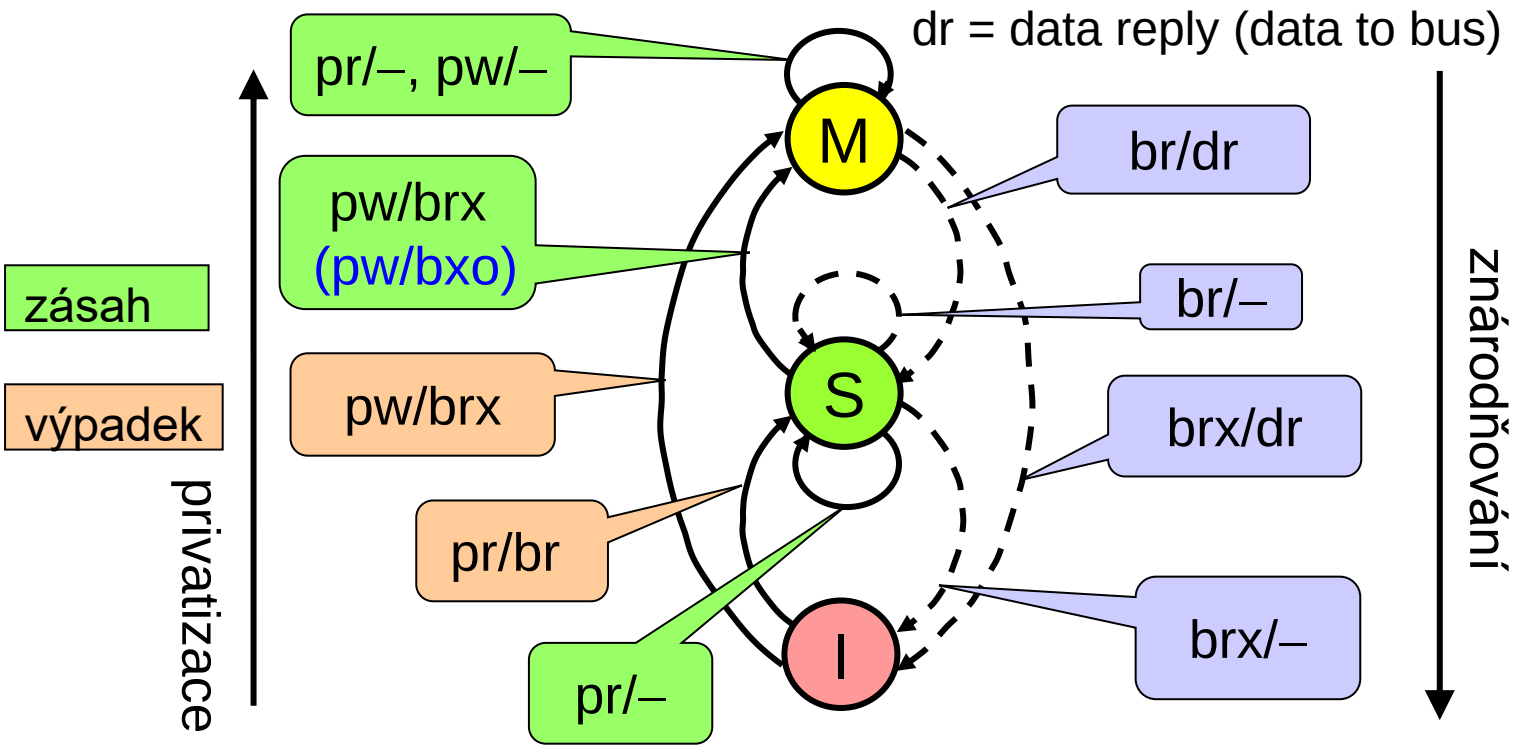

bxo = exclusive owner, variantní transakce bez přenosu dat

Komunikace na sběrnici u CC s nasloucháním

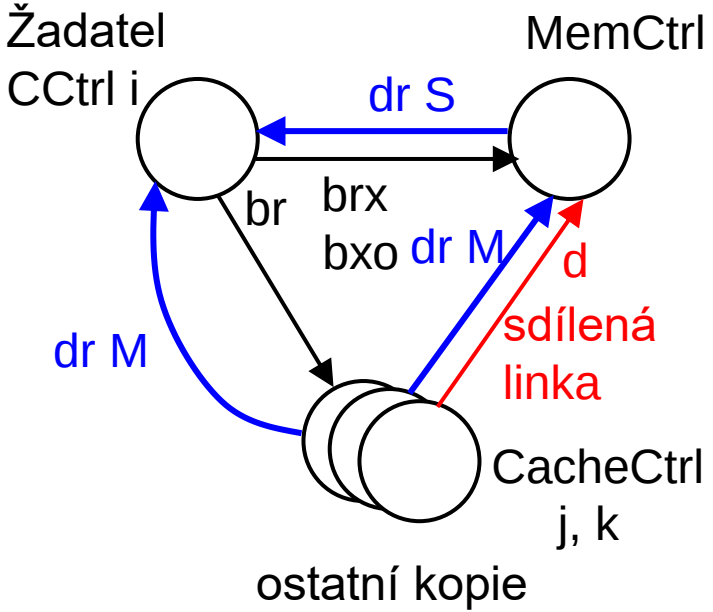

- Na sběrnici existují sdílené linky, na kterých může CPU nastavit signál nebo podmínku viditelný/nou všem CPU a též řadiči MemCtrl.
- Sdílený wired-or signál dirty bit d na sběrnici je interpretován paměťovým řadičem takto:

br/brx a d = 1: probíhá přenos bloku dr M z cache do cache a při br i do paměti, kde bude označen S

br/brx a d = 0: přenos bloku dr S z paměti do cache žadatele

bxo a d = 0: neproběhne žádný přenos dat.

Příklad 1. CC protokol MSI

3 procesorový systém se společnou sběrnicí, sdílenou pamětí a koherentními pamětmi cache L1 (protokol MSI) vykonává operace se sdílenou proměnnou u dle tabulky. Vyplňte tabulku pomocí symbolů M, S, I, br, brx, SM, C1, C2, C3, - :

	Akce procesoru	Signály na sběrnici	Stav bloku v C1	Stav bloku v C2	Stav bloku v C3	Data dodá	Data přijme
0.	-	-	M	I	I	-	-
1.	P3 čte u						
2.	P3 píše do u						
3.	P1 píše do u						
4.	P2 čte u						
5.	P3 píše do u						
6a.	P3 čte u						
6b	P3 čte u						

POKROČILÉ PROTOKOLY CC S NASLOUCHÁNÍM

4 stavový protokol MESI (Illinois)

- Další stav **E** bloku cache značí, že existuje čistá kopie pouze v jediné cache. Stačí 2 bitový kód jako pro MSI.
- Výhody:
  - Ve stavu **E** (i **M**) je možný zápis (E → M, M → M) **bez oznamování** brx nebo bxo na **sběrnici**
  - Blok **E** dodá cache dalšímu žadateli (E → S) rychleji místo Mem!

- Na sběrnici jsou ale teď místo signálu **dirty bit d** nově dva wired-OR signály:
  - owner bit e (exkluzivní vlastník, signalizuje **M** i **E**) a
  - shared bit f (kopie jen v paměti a v žádné cache: f = false;
    existuje platná kopie alespoň v jedné cache: f = true).

5 stavový protokol MESIF (Intel)

- Kolektivní cíl všech cache je minimalizovat přístupy do sdílené hlavní paměti mimo čip, využít data na čipu.
- Nový stav F, read-only forwarding, umožňuje přenos čisté kopie z jedné cache do druhé. **Je to rychlejší (např. u vícejádrových procesorů) než přenos z paměti.**
- Ve sdílených kopiích je vždy jen jedna ve stavu F a ta se kopíruje. Ostatní kopie jsou ve stavu S.
- Když je blok ve stavu F kopírován, stav F migruje do nové kopie zatímco zdrojová kopie přejde do stavu S.
- Blok M se musí před jeho sdílením nebo výměnou (kvůli místu) nahrát zpět do paměti.

5 stavový protokol MOESI (AMD)

- MOESI má jinou optimalizaci:
  1. **eliminuje kopírování bloku M do paměti před jeho sdílením**; původní blok M přejde do stavu O (owned),
  2. **další sdílené špinavé kopie S** vznikají kopírováním dat z bloku O. Kopie v paměti je zastaralá.
- Stavy E a O a M jsou unikátní (blok jen v jedné cache)
- Sdílené kopie jsou buď špinavé M → [O, S, S, S,...] nebo čisté E → [S, S, S, ...]
- Stavy M, O, E dovolují zápis (O a E přejdou do M) a nahrazují paměť jako zdroj dat (přenos cache-to-cache).

Shrnutí vlastností bloků cache

	čistý/ špinavý	unikátní	ostatní cache	povolení	zdroj dat
S	čistý	ne	S nebo I	R	ne
M	špinavý	ano	I	R/W	ano
E	čistý	ano	I	R/W	ano
F	čistý	ano	S nebo I	R	ano
O	špinavý	ano	S nebo I	R/W	ano
I	–	–	–	žádné	ne

FALEŠNÉ SDÍLENÍ

Falešné sdílení

- **Různá data (prvky vektoru) modifikovaná opakovaně dvěma vlákny by neměla být v jednom bloku cache!**

```
#pragma omp parallel for schedule(static,1)
for (int i = 0; i < size(); i++)
  a[i]++;
```

- Při zápisu jedním jádrem bude totiž pokaždé kopie bloku druhému jádru zneplatněna.
- Náprava: **zvýšením dimenze pole** (1 prvek na celý blok, *padding*) nebo **privatizace**.

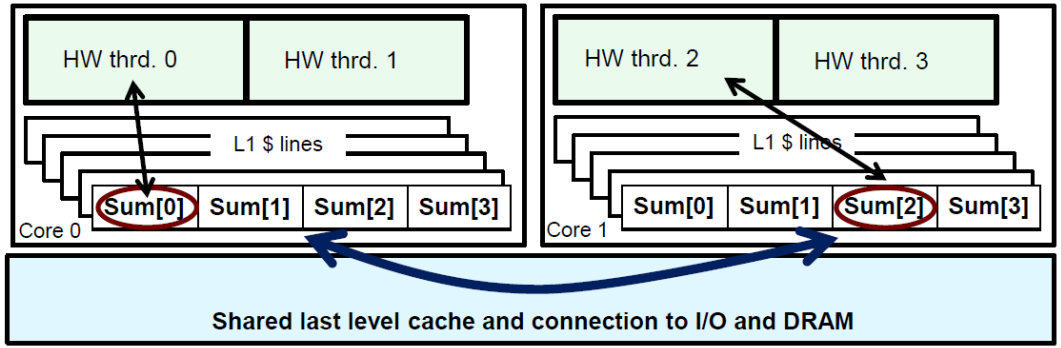

Příklad: m = 4 vlákna, řádkové součty matice a(m, n)

```
float a[m][n], s[m];   // s = vektor řádkových součtů
void rowsum1(float* a[], float* s, int m, int n)
{
  int i, j;
  #pragma omp parallel for private(i, j) shared(s, a)
  for (i = 0; i < m; i++)
  {
    s[i] = 0.0f;
    for (j = 0; j < n; j++)
       s[i]+= a[i][j];
  }
}
```

P = 4: 15.06 s
P = 2: 6.08 s
P = 1: 3.77 s

Dvě vlákna mohou aktualizovat prvky s[i] nacházející se v 1 bloku cache.

V bloku 64 B bude 16 prvků s[i] s offsetem 0, 4, 8, …, 60.

Odstranění falešného sdílení prázdnou výplní (padding)

```
float a[m][n], s[m][C]; // C * sizeof(float) = velikost bloku cache [byte]
void rowsum2(float* a[], float* s[], int m, int n)
{
  #pragma omp parallel for shared(s, a)
  for (int i = 0; i < m; i++)
  {
     s[i][0] = 0.0f;
     for (int j = 0; j < n; j++)
        s[i][0] = s[i][0] + a[i][j];
   }
}
```

P = 4: 1.03 s
P = 2: 2.04 s
P = 1: 3.76 s

Např. pro blok cache 64 B je C = 16 → float s[i][0] bude vždy na začátku bloku cache, zbytek bloku (15 float) nebude využit.

Příklad: Počet sudých a lichých prvků integer pole is

```
constexpr int MAX_NUM_THREADS = 4;
int           local_s[MAX_NUM_THREADS][2], is[2];

#pragma omp parallel shared(local_s, is)
{
  int my_id = omp_get_thread_num();
  #pragma omp for private(i, index) schedule(static)
  for (i = 0; i < N; i++) {
    index = ia[i] % 2; // zbytek
    local_s[my_id][index]++;
  }

  #pragma omp atomic
    is[0] += local_s[my_id][0]; /*sude*/
  #pragma omp atomic
    is[1] += local_s[my_id][1]; /*liche*/
}
```

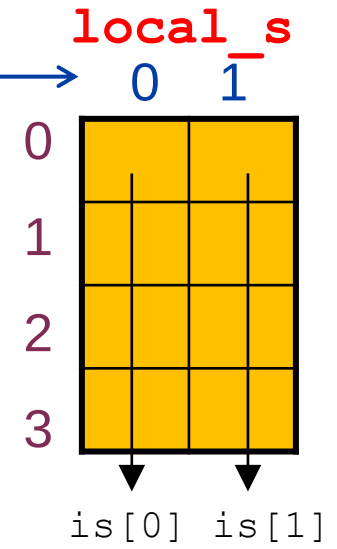

Odstranění falešného sdílení privatizací local_s

```
constexpr int MAX_NUM_THREADS = 4;
int           local_s[2], is[2];
#pragma omp parallel private (local_s) shared (is)
{
  local_s[0] = 0;
  local_s[1] = 0;

  #pragma omp for private(index) schedule(static)
  for (i = 0; i < N; i++) {
    index = ia[i] % 2;
    local_s[index]++;
  }

  #pragma omp atomic
    is[0] += local_s[0];
  #pragma omp atomic
    is[1] += local_s[1];
}
```

modifikace lokálních kopií dat v privátním zásobníku

redukce lokálních dat na sdílené pole is se 2 prvky

Pokračování příště